

Cuprins

CAPITOLUL UNU	
Scorțișoară	9
CAPITOLUL DOI	
Boabe de năut	44
CAPITOLUL TREI	
Zahăr	59
CAPITOLUL PATRU	
Alune prăjite.....	70
CAPITOLUL CINCI	
Vanilie	86
CAPITOLUL ȘASE	
Fistic	101
CAPITOLUL ȘAPTE	
Grâu	132
CAPITOLUL OPT	
Semințe de pin	163
CAPITOLUL NOUĂ	
Coji de portocală	180
CAPITOLUL ZECE	
Migdale.....	197
CAPITOLUL UNSPREZECE	
Caise uscate	225

CAPITOLUL DOISPREZECE	
Sâmburi de rodie	236
CAPITOLUL TREISPREZECE	
Smochine uscate	255
CAPITOLUL PAISPREZECE	
Apă.....	269
CAPITOLUL CINCISPREZECE	
Stafide aurii	283
CAPITOLUL ȘAISPREZECE	
Apă de trandafiri	309
CAPITOLUL ȘAPTESPREZECE	
Orez alb.....	342
CAPITOLUL OPTSPREZECE	
Cianură de potasiu	350
<i>Mulțumiri</i>	371

Elif Shafak

Bastarda Istanbulului

Traducere din limba engleză și note
de Ada Tanasă

POLIROM
2016

Deși toate cărțile erau potențial dăunătoare, romanele erau cu mult mai periculoase. Ficțiunea te putea cu ușurință îndruma pe o cale greșită, te putea atrage în universul poveștilor, unde totul era fluid, donquijotesc și la fel de deschis surprizelor ca o noapte fără lună în deșert. Înainte să-ți dai seama, puteai fi atât de furat de toate astea, încât pierdeai contactul cu realitatea – acel adevăr strict și impasibil de la care nici o minoritate nu ar trebui să se abată prea mult, ca să nu fie prinsă cu garda jos când vântul se schimba și soseau timpuri potrivnice. Nu ajuta la nimic să fii atât de naiv încât să te gândești că lucrurile nu se vor înrăutăți, pentru că asta se întâmpla întotdeauna. Imaginația era o magie fascinantă și periculoasă pentru cei care erau obligați să fie realiști în viață, iar cuvintele puteau fi otrăvitoare pentru cei sortiți să fie reduși întotdeauna la tăcere. Dacă, în calitate de copil al supraviețuitorilor, voiai încă să citești și să meditezi, trebuia să faci asta atât de discret, de temător, de interiorizat, încât să nu te transformi niciodată într-un cititor împătimit. Dacă nu te puteai abține să ai aspirații mai înalte în viață, trebuia cel puțin să nutrești dorințe simple, reduse ca pasiune și ambiție, de parcă ai fi fost secătuit de energie și nu-ți mai rămăsese destulă forță decât ca să fii obișnuit. Cu o soartă și o familie ca acestea, Armanoush a fost silită să învețe să-și ascundă talentele și să facă tot ce-i stătea în puteri să nu strălucească prea tare.

Un miros pătrunzător, picant veni dinspre bucătărie și li gădilă nările, trezind-o din reverie.

— Deci, exclamă Armanoush întorcându-se spre cea mai vorbăreață din cele trei mătuși ale ei. Rămâi la cină?

— Doar puțin, scumpo, murmură mătușa Varsenig. Trebuie să plec curând la aeroport; gemenele se întorc astăzi. Am trecut pe-aici doar ca să vă aduc niște *mantilar* făcuți în casă și – mătușa Varsenig s-a luminat la față de mândrie – ia ghici? Am primit *bastirma* din Erevan!

— Doamne, nu mânânc *mantilar* și categoric n-am de gând să mânânc *bastirma*.

Armanoush se încruntă.

— Nu pot să put a usturoi în seara asta.

— Nici o problemă. Dacă te speli pe dinți și mesteci o gumă cu mentă n-o să se mai simtă nici un miros.

Vorbise mătușa Zarouhi, care venea cu o farfurie de *musaqqa* frumos garnisită cu pătrunjel și felii de lămâie. Puse farfuria pe masă și desfăcu larg brațele ca să-și îmbrățișeze nepoata. Armanoush o îmbrățișă și ea, întrebându-se între timp ce căuta ea acolo...? Însă începuse să se lumineze. Ce „coincidență” bine plănuită era faptul că întreaga familie Tchakhmakhchian se ivise ca prin minune în casa bunicii Shushan exact în momentul în care Armanoush avea să plece la întâlnire. Fiecare dintre ele venise acolo sub un pretext diferit, însă în exact același scop: voiau să-l vadă, să-l pună la încercare și să-l cântărească din priviri pe acest Matt Hassinger, tânărul norocos care avea să iasă cu lumina ochilor lor în seara aceea.

Armanoush se uită la rudele ei cu o privire vecină cu disperarea. Ce putea face? Cum putea fi independentă când erau atât de înspăimântător de aproape? Cum le putea convinge că nu aveau de ce să-și facă atâtea griji în privința ei, când avuseseră atâtea lucruri în privința cărora să-și facă griji în viață? Cum se putea elibera de moștenirea ei genetică, mai ales că o parte a ei era atât de mândră de ea? Cum putea respinge bunătatea celor pe care îi iubea? Putea fi respinsă bunătatea?

— Asta n-o să folosească la nimic! bolborosi Armanoush. Nici o pastă de dinți, nici o gumă de mestecat, nici măcar apa aia de gură mentolată și scârboasă – nimic de pe planeta asta nu e destul de puternic ca să alunge mirosul de *bastirma*. Îi trebuie o săptămână ca să dispară cu totul. Dacă mănânci *bastirma*, respirația și transpirația îți miros a *bastirma* zile în șir. Chiar și urina îți miroase a *bastirma*!

— Ce legătură are urina cu întâlnirile? o auzi Armanoush pe mătușa Varsenig, care era destul de nedumerită, întrebând-o în șoaptă pe mătușa Surpun de îndată ce le întoarse spatele.

Încă obiectând, însă nedorind să se certe cu ele, Armanoush se îndreptă spre baie, unde dădu peste unchiul Dikran, cu capul vârat în dulapul de sub chiuvetă și trupul voluminos sprijinit în mâini și genunchi.

— Unchiule? zise Armanoush, gata-gata să scoată un țipăt.

— Bunăăă! strigă Dikran Stamboulian din dulap.

— Casa asta e plină de personaje cehoviene, murmură Armanoush ca pentru sine.

— Dacă spui tu, o îngână o voce de sub chiuvetă.

— Ce faci aici, unchiule?

— Știi că bunică-ta se plânge tot timpul de robinetele vechi din casă. Așa că în seara asta mi-am zis că de ce să nu închid magazinul mai devreme și să nu mă opresc acasă la Shushan să repar blestematele alea de țevi?

— Mda, înțeleg, observă Armanoush înăbușindu-și un zâmbet. Apropo, ea unde e?

— Trage un pui de somn, spuse Dikran târându-se ca un vierme afară din dulap pentru a lua un dispozitiv de îndoit țevi și după aceea înapoi. Vârsta – ce să-i faci? –, trupul cere somn! Se va trezi totuși înainte de șapte și jumătate, nu-ți face probleme.

Șapte și jumătate! Se părea că fiecare membru al familiei își potrivise ceasul biologic în așa fel încât să se afle acolo în momentul în care Matt Hassinger va suna la ușă.

— Dă-mi și mie cheia franceză, te rog, se auzi o voce frustrată. Asta nu pare să meargă.

Armanoush se strâmbă la geanta cu scule de pe podea, în care scânteiau peste o sută de scule de toate mărimile. Îi întinse un clește cu lanț, un lărgitor de țevi și o pompă hidrostatică de testare HTP300, înainte să dea din întâmplare peste cheia franceză. Din nefericire, se dovedi că nici cheia aceea „nu mergea”. Văzând că îi era imposibil să facă duș câtă vreme unchiul Dikran, Instalatorul Imposibil, își făcea treaba, Armanoush se îndreptă spre dormitorul bunică-sii, deschise încet ușa și aruncă o privire înăuntru. Iată-o dormind ușor, însă cu seninătatea aceea fericită pe care o au doar femeile în vârstă înconjurate de copiii și nepoții lor. O femeie-spiriduș care avusese întotdeauna un trup subțiratic și prea multe poveri pe umeri, slăbită și împuținată acum de bătrânețe. Pe măsură ce îmbătrânea, simțea din ce în ce mai mult nevoia de a se odihni ziua. Totuși, noaptea era la fel de trează ca întotdeauna. Bătrânețea nu diminuase cătuși de puțin insomnia

lui Shushan. Trecutul nu o lăsa să se odihnească prea mult, își spunea familia ei; îi îngăduia doar somnul acela sporadic, de pisică. Armanoush închise ușa și o lăsă să doarmă.

Când se întoarse în living, masa era gata. Puseseră o farfurie și pentru ea. Se întreba cum se puteau oare aștepta ca ea să mănânce dacă ieșea în oraș în mai puțin de o oră, însă preferă să nu întrebe. Să fii rațional în familia asta era o greșală. Putea să ronțăie câte ceva, astfel încât toată lumea să fie fericită. În plus, îi plăcea mâncarea armenească. Mama ei, care se afla în Arizona, voia s-o țină cât mai departe de granițele bucătăriei armene și se delecta extrem de mult denigrând-o în fața vecinilor și a prietenilor ei. Îi plăcea în mod special să atragă atenția asupra a două feluri de mâncare pe care le discredita public de fiecare dată când i se ivea ocazia: picioare de vițel și intestine umplute. Armanoush își amintea că Rose i se plânsese o dată doamnei Grinnell, vecina de alături.

— E strigător la cer, a exclamat doamna Grinnell cu o urmă de dezgust în glas. Și chiar mănâncă intestinele alea?

— O, da, a încuviințat Rose din cap cu multă însuflețire. Le mănâncă, credeți-mă pe cuvânt. Le condimentează cu usturoi și ierburi aromate, le umplu cu orez și le infulecă imediat.

Cele două femei au chicotit condescendent și probabil că ar mai fi râs dacă în momentul ăla tatăl vitreg al lui Armanoush nu s-ar fi întors spre ele și n-ar fi remarcat cu o figură plictisită:

— Și care-i problema? După cum sună, seamănă cu *mumbalar*¹. Ar trebui să încercați într-o zi, e foarte bun.

— Și el e armean? a întrebat în șoaptă doamna Grinnell când Mustafa a ieșit din încăpere.

— Sigur că nu, a zis Rose cu o voce pierită. Doar că au unele lucruri în comun.

Soneria sună ascuțit, smulgând-o pe Armanoush din transa ei și făcându-i pe toți ceilalți să tresară cuprinși de panică. Nu

1. Cârnați din intestine de oaie, umpluți cu carne tocată și orez (In tc., în orig.).

era nici măcar șapte. Punctualitatea, din câte se părea, nu era una dintre calitățile lui Matt Hassinger. Ca și când ar fi fost acționate de un buton, toate cele trei mătuși se năpustiră spre ușă, însă se opriră brusc înainte să o deschidă. Unchiul Dikran dădu cu capul de dulapul înăuntrul căruia lucra încă, iar bunica Shushan deschise speriată ochii. Doar Armanoush rămase calmă și stăpână pe sine. Cu pași voiti mășurați, se îndreptă spre ușă sub privirile incremenite ale mătușilor ei și o deschise.

— Tati!!! spuse Armanoush cântând parcă de incântare. Parcă aveai o întâlnire în seara asta. Cum se face c-ai ajuns acasă atât de devreme?

Însă, înainte să termine întrebarea, Armanoush intuise deja răspunsul.

Barsam Tchakhmakhchian zâmbi făcând gropițe în obraji și își îmbrățișă fiica, iar ochii li străluceau de mândrie amestecată cu o ușoară neliniște.

— Da, însă lucrurile nu au mers așa cum aș fi vrut, a trebuit să reprogramăm întâlnirea, îi spuse el lui Armanoush.

Dar imediat ce aceasta s-a îndepărtat suficient încât să nu-l poată auzi, le-a întrebat pe șoptite pe surorile sale:

— E deja aici?

Ultimele treizeci de minute dinaintea venirii lui Matt Hassinger au fost marcate de o teamă crescândă din partea tuturor în afară de Armanoush. Au pus-o să încerce mai multe rochii și să defileze îmbrăcată așa prin fața lor, până când au ajuns la o decizie unanimă: rochia turcoaz. Ținuta a fost completată cu niște cercei asortați, o poșetă purpurie cu mărgelile, despre care mătușa Varsenig a pretins că ar adăuga o notă de feminitate, și un cardigan albastru închis și foarte pufos, în eventualitatea că s-ar fi făcut frig. Acesta era alt lucru în privința căruia Armanoush știa că nu trebuia să ridice obiecții. Cumva, lumea din afara casei părea să aibă caracteristici arctice în ochii celor din familia Tchakhmakhchian. „Afară” era sinonim cu „tărâmul răcoros” și pentru a-l vizita trebuia să-ți iei cardiganul, de preferință împletit de mână. Acest lucru îl știa în parte din copilărie, căci își petrecuse primii ani învelită în păturile pufoase pe care bunică-sa

le împletise pentru ea și care aveau inițialele ei brodate la capete. A te culca fără să-ți acoperi trupul cu ceva era pur și simplu de neconceput, iar a ieși în stradă fără un cardigan era o greșală imensă. Așa cum o casă avea nevoie de un acoperiș deasupra, oamenii aveau și ei nevoie de o piele suplimentară care să stea între ei și restul lumii, ca să simtă că le era cald și bine.

După ce Armanoush încuviință să-și pună cardiganul și terminară cu îmbrăcatul, veniră cu o altă rugămintă, una fundamental paradoxală, însă nu și pentru cei din familia Tchakhmakhchian.

Voiau să stea cu ei la masă și să mănânce, astfel încât să fie pregătită și fortificată pentru cina din seara aia.

— Scumpa mea, abia ciugulești, parc-ai fi o pasăre. Să nu-mi spui că nici măcar n-o să guști din *mantilar* făcuți de mine! se jelui mătușa Varsenig cu un linguroi în mână și cu o dezamăgire atât de adâncă în ochi, încât o făcu pe Armanoush să se întrebe dacă nu cumva era vorba despre ceva mult mai vital decât un castron de *mantilar*.

— Nu pot, mătușă, râsuflă cu greutate Armanoush. Mi-ai umplut deja farfuria cu *khadayif*. Lasă-mă să-l termin pe ăsta, e mai mult decât destul.

— Păi, nu voiai să miroși a carne și a usturoi, se amestecă în discuție mătușa Surpun cu o nuanță ștrengărească în glas. Așa că te-am servit cu *ekmek khadayif*. În felul ăsta respirația o să-ți miroasă a fistic.

— De ce și-ar dori cineva să miroasă a fistic? Întrebă uimită bunica Shushan, fiindcă pierduse prima parte a discuției, nu că ar fi avut vreo logică pentru ea oricum.

— Nu vreau să miroas a fistic.

Armanoush deschise larg ochii, cuprinsă de disperare și se întoarse spre taică-său, trimițând un SOS, așteptând ca el s-o salveze.

Totuși, înainte ca Barsam Tchakhmakhchian să apuce să rostească vreun cuvânt, telefonul mobil al lui Armanoush începu să sune, reproducând o melodie clasică de Ceaikovski: „Dansul zânei dulciurilor”¹. Îl ridică și se strâmbă la ecranul minuscul.

1. Piesă din baletul *Spărgătorul de nuci*.